

KERKBLAD

Jaargang 32 - nummer 6
vrijdag 21 maart 2025
editie Leeuwarden e.o.

Geandewei

Protestantse
Kerk

Zingen maakt blij

Al gaat de storm tekeer

Wat moet ik met Israël?

26e vertaling van het werk
van Thomas a Kempis

Column Demi Groenevelt

Al gaat de storm tekeer

*Je hoeft niet bang te zijn
al gaat de storm tekeer
Leg maar gewoon je hand
in die van onze Heer*

*Je hoeft niet bang te zijn
Al gaan de lichten uit
God is er en Hij blijft
Als jij je ogen sluit*

Bang zijn voor het donker, het klinkt misschien als iets uit onze kindertijd. Maar is dit werkelijk zo?

Het komt je vast niet onbekend voor. Piekeren net voor het slapen gaan. Het moment waarop je de tijd hebt om rustig na te denken over de dag en alles wat je gedaan, gezien en gezegd hebt. Het moment waarop we ons gek maken met gedachten over alles waar wij geen invloed op hebben. Het moment waarop de beelden van het nieuws nog een keer door ons hoofd spoken. En het moment waarop we misschien wel bang worden om te verliezen wat we hebben. Als we eerlijk zijn, kan het donker op zulke momenten dan toch weer benauwend aanvoelen.

Bij het schrijven van deze column moest ik denken aan het vertrouwde slaapliedje van hierboven. Veel van mijn columns gaan over het hebben van hoop en vertrouwen. Niet omdat het vanzelfsprekend is, maar juist omdat het soms zo moeilijk voelt. Hoop en vertrouwen vragen om een keuze, vooral in een storm. Vooral in deze tijd.

Toch hoef je niet bang te zijn. Of je nu gelooft of twijfelt, hoop hebt of juist wankelet: er is een hand die je kan vastpakken. Van een moeder of vader, je partner, van een vriend of vriendin. Maar altijd is daar Gods hand, die je vasthoudt en zegt: "Ik laat je niet alleen, vertrouw maar op mij." Zijn melodie klinkt, juist in de momenten als we weer eens wakker liggen: "Je hoeft niet bang te zijn. De storm zal niet eeuwig duren, maar mijn liefde wel."

*Demi Groenevelt uit Dokkum
studeert Rechtsgeleerdheid in Groningen*

Meditatie Zingen maakt blij...

'Zing voor God met heel uw hart psalmen, hymnen en liederen die de Geest u vol genade ingeeft.' Kolossenzen 3 vers 16

door Ronald Bouw

Zit er nog muziek in de kerk? In heel veel kerken, binnen en buiten de Protestantse Kerk in Nederland, is muziek een belangrijk thema. Zingen maakt blij, maar de discussie rondom muziek in de kerk vaak niet.

Vaak hoor je iets als:

'Als we nog jongeren naar de kerk willen krijgen, zullen we de muziek wel wat moderner moeten maken.'

Of:

'Als er een drumstel in de dienst komt, zien ze mij niet meer!'

Ik las in het boek: *'De weg van de liturgie'* (Oskamp, Schuman, 1998) een bijdrage over 'het kerklied'. Hier stond: Een reformatorische gemeente is een zingende gemeente.

In de kerkdienst wordt gezongen voor Gods aangezicht én tot Gods eer. Dat kan op heel veel manieren en onder begeleiding van allerlei verschillende instrumenten.

Muziek in de kerk is géén optreden van één of meer goede muzikanten. Muziek in de kerk is bedoeld als begeleiding van de gemeentezang. En de kerk van alle eeuwen heeft een ongelooflijk groot repertoire tot haar beschikking.

Alleen al in het *Liedboek, zingen en bidden in huis en kerk* (2013) staan meer dan duizend liederen. Daarnaast wordt er in veel kerken gezongen uit heel wat andere liedbundels: *Opwekking, Op toonhoogte, de Evangelische Liedbundel, Johannes de Heer* en nog heel wat andere. Er staan in heel veel liedbundels prachtige liederen waarin God de eer krijgt die Hem toekomt. Lieder die je als kerkganger prachtig vindt... of helemaal niet.

Lieder die volledig gebaseerd en geïnspireerd zijn op en vanuit de Bijbel, zoals de psalmen, of liederen die wat minder direct raken aan wat in de Bijbel staat.

We vinden het vaak lastig om liederen tot Gods eer te zingen als we niet zoveel met de muziekstijl hebben.

Dat kan voor jongeren gelden; het orgel is een instrument waar ze vaak niet heel blij van worden. En ook de teksten van psalmen of gezangen spreken hen vaak niet aan, vanwege verouderd taalgebruik.

Aan de andere kant vinden wat oudere gemeenteleden het vaak lastig om te luisteren en mee te zingen met liederen die begeleid worden door gitaar en drumstel. De teksten zijn vaak wat meer eigentijds, en dan klinkt het voor het gevoel soms wat minder verheven.

In onze gemeente wordt graag gezongen!

Zingen maakt ons blij!

In onze reguliere diensten wordt over het algemeen gezongen onder begeleiding van orgel of piano, maar in onze Expeditie-tsjinsten en bij speciale zangavonden kijken we wat breder en zingen we ook wat breder. Zo is er ruimte voor al die verschillende gedachten over het lied in de kerk en kan iedereen zingen tot eer van de Heer op een manier die ook dicht bij de persoonlijke beleving past.

Zingen met het hart is belangrijk.

Dat was in de tijd van Paulus ook al zo en daarom: *'Zing voor God met heel uw hart psalmen, hymnen en liederen die de Geest u vol genade ingeeft.'*

Als we zingen met die gerichtheid, geloof ik dat we er niet alleen zelf blij van worden, maar God er ook blij mee maken!

*Ronald Bouw is voorganger van de
Gereformeerde Kerk Driezum - Wälterswäld*

Leesrooster

Week 13, 23 t/m 29 maart

zondag	Jesaja 51,9-16
maandag	Jesaja 51,17-23
dinsdag	Jesaja 52,1-6
woensdag	Jesaja 52,7-12
donderdag	Jesaja 52,13—53:6
vrijdag	Jesaja 53,7-12
zaterdag	Jesaja 54,1-10

Week 14, 30 maart t/m 5 april

zondag	Jesaja 54:11-17
maandag	Jesaja 55:1-13
dinsdag	Jesaja 56,1-8
woensdag	Jesaja 56,9-57,6
donderdag	Jesaja 57,7-13
vrijdag	Jesaja 57,14-21
zaterdag	Jesaja 58,1-5

Persoonlijk

Wat moet ik met Israël?

Veel mensen zitten in hun maag met Israël. Ook wij in de kerk. Aan de ene kant weten we ons, zoals onze kerkorde zegt, 'onopgeefbaar verbonden met het volk van Israël.' Voor mij is dat niet zomaar een kreet, maar een diep gevoeld besef. *door ds. Peter Smilde*

Israël is Gods oogappel, het volk waaruit Jezus is voortgekomen. Aan hen heeft God 'zijn nabijheid, de verbonden, de wet, de tempeldienst en de beloften geschonken.' (Romeinen 9:4). Ook zie ik het als een verrassend teken van Gods trouw dat er na bijna tweeduizend jaar diaspora en vervolging een nationaal thuis is toegewezen aan de Joden, door de Verenigde Naties in 1947.

Aan de andere kant ben ik zeer bezorgd over de huidige situatie. Op 7 oktober 2023 werden bijna 1200 Israëli in koelen bloede vermoord en meer dan 250 gegijzeld. Een pogrom. Alle oude angsten werden opgerakeld en een antwoord mocht niet uitblijven. Maar de dood van 47.000 Gazanen, in meerderheid vrouwen en kinderen, is buiten alle proporties. Voedsel, energie en medische voorzorgen werd zwaar beperkt (nu nog), in flagrante strijd met mensenrechten en oorlogsrecht. Bovendien brengt deze oorlog de uitschakeling van Hamas op geen enkele wijze dichterbij. Integendeel. Blijkbaar beoogt premier Netanyahu iets anders, iets groters: de verdrijving van alle bewoners van Gaza, met steun van de Amerikaanse president Trump. Dit is niets minder dan etnische zuivering met de trekken van genocide. Ik ben er niet gerust op en stel dit met spijt vast.

Landbelofte

Op de achtergrond speelt een religieus vraagstuk, dat ons als christenen raakt: de bijbelse landbelofte. God beloofde Abraham niet alleen nakomelingen, maar ook land. Die landbelofte werd gerealiseerd onder Jozua, die de zeven volkeren die Kanaän op dat moment bewoonden op de vlucht joeg en decimeerde. In Israël gaan steeds meer stemmen op om Israël weer de omvang te geven van het land dat Abraham beloofd is en het land te 'zuiveren'. Ook in sommige christelijke kringen vindt die mening ondersteuning. Het zou passen in de eindtijdverwachtingen zoals men die in het Oude en Nieuwe Testament meent te vinden.

Wat moeten we daarmee?

In Deuteronomium 7 gaat het over die landbelofte. Laten we daar eens naar kijken: 'De Heer, uw God zal u naar het land brengen dat u in bezit zult nemen en veel volken voor u op de vlucht jagen, [...] zeven volken. Wanneer de HEER, uw God, u de overwinning op hen schenkt, moet u hen doden. U mag geen vredesverdrag met hen sluiten en hen niet sparen.' (1-2)

Wat is de reden voor deze hardvochtigheid? Antwoord: 'Ze zouden u kunnen verleiden de HEER ontrouw te worden en andere goden te dienen.' (4)

We moeten ons realiseren dat dit in een bredere context staat: na de diepe val van de mens en van de mensheid (Genesis 1-11), zet God een volk apart, een heilig volk. Met als doel een soort proefpolder te stichten waar God in het middelpunt staat en zijn wil gedaan wordt. Het gif van de afgoden moet buiten de deur gehouden worden. Zo zal Israël een voorbeeld en een zegen zijn voor alle volkeren.

Oordeel

Twee belangrijk dingen (die vaak over het hoofd gezien worden) vallen echter op in Deuteronomium 7. Allereerst zien we dat dit kleine door God uitverkoren volk niet alleen beschermd wordt door God, maar ook *beoordeeld* (10-16). Adeldom verplicht. Wanneer ze falen en afglijden in afgoderij en onrecht, krijgen ze te maken met het goddelijke oordeel: ballingschap, oorlog, hongersnood en vernietiging. De profeten waarschuwen daarvoor en kondigen dit aan. Israël voldoet vaak niet aan Gods verwachting.

Niet door geweld

In de tweede plaats zien we dat de strijd om het land niet door mensen gevoerd wordt, maar door Góð. Hijzelf jaagt de volkeren op de vlucht door zwermen horzels (vers 20). De muren van Jericho vallen niet om door storm-

rammen, maar door het houden van een processie met de ark. Als er sprake is van strijd moet Israël op God vertrouwen. Geweld mag alleen ingezet worden als aanvulling op wat God heeft gedaan. Israël is dan ook minimaal bewapend. David overwint Goliath met een kiezelsteen. 'Niet door kracht of geweld maar door mijn Geest' waarschuwt de profeet Zacharia (4:6).

Vanuit joods-orthodoxe hoek (een deel) klinkt dan ook felle kritiek op Netanyahu. Het is niet aan mensen om zich 'het beloofde land' toe te eigenen. Alleen God gaat daarover. Wacht op de Messias. Ze gruwen van de agressie van Netanyahu en van joodse kolonisten die het leven van Palestijnen onmogelijk maken en land inpikken.

Voor ons als christenen speelt nog iets anders. Wij geloven in Jezus. Hij is de messiaanse koning, niet alleen van Israël (Lucas 1:33), maar van alle volkeren van deze wereld (Handelingen 1 en 2). Het talenwonder van Pinksteren laat zien dat de grenzen open gaan. Dat betekent niet dat de bijzondere rol van Israël nu is uitgespeeld – de kerk is geen vervanging van Israël – maar het heil krijgt vanaf nu een wereldwijde dimensie. Concreet: Christus is ook koning over Gaza. Onrecht door Gaza oordeelt Hij. Onrecht over Gaza raakt Hem in het hart raakt en zal niet stand houden.

In Gaza wonen ongeveer 600 christenen (het waren er bijna 1100), voornamelijk rooms-katholieken, Grieks-orthodoxen en baptisten. Zij schuilen bij God, bij elkaar en in de kleine kerkjes die nog overeind staan. Ze proberen iets te betekenen voor hun omgeving en bidden volhardend om vrede, recht en genezing van het gif van de haat. Laten wij dat met hen doen, bidden voor Gaza, bidden voor Israël, beide eigendom van Messias Jezus. Wij buigen alleen voor Hem.

ds. Peter Smilde is predikant van de Protestantse Gemeente te Drachten en redactielid van Geandewei

De muren van Jericho vallen niet om door stormrammen, maar door het houden van een processie met de ark
Schilderij uit Slovenië van een onbekende maker, 1868

Byldspraak - Willem Wilstra

In dream

Fan myn seemanslibben haw ik sa'n tweintich jier op 'e Waadsee omstrúnd. It langst by de Rêdingmaatskippij en letter haw ik mei eigen skip foar ûndersiken dwaande west. Sa no en dan, troch ferhalen en foto's, komme my foarfallen yn 't sin.

Myn frou mei graach krúswurdpuzels oplosse en dan moat ik de oplossings mei de e-mail ferstjoere. Fansels krij ik dêr ek wolris wat fan mei. No hie ik lêsten tsjin 'e moarn in dream dy't ik ferklearje troch in kombinaasje fan dat puzzeljen en it weromfinen fan in foto, want ik sit tsjintwurdich aardich wat yn myn foto-argyf te sneupen. Hjir de útlis:

By de kust fan de Noardsee lâns hawwe sûnt jierren flechthúskes stien, ornearre foar skipbrekkelingen. De measten binne al ferdwûn, mar in inkelen stiet der noch (of wer), foar rekreaasje. Yn ús rayon, it eastlike Waad, stie der ien op it saneamde Simonssân. Wy fan de KNRM soargen foar ûnderhâld en oanfolling fan 'leeftocht'. Yn in moaie houten kiste sieten read baaien ûnderguod, koekjes yn blik, sop yn blik ('Skyldpoddesop') en fansels de needflagge en fjoerpylken.

It is bekend dat de geulen en sânbanken alle jierren ferrinne. Oft it no troch de ôfsluting (1969) fan de Lauwerssee kaam wit ik net seker, mar dat húske moast in pear jier letter al wer opropme wurde, om't de sânplaat wol mear as twa meter lytser wurden wie. De hiele konstruksje stie wif.

Yn myn dream waard frege: 'Wat is de namme fan ien fan de ynspekteurs fan de Rêdingmaatskippij, seis letters!' Ik neamde se alle trije op: 'Klijn, Prevoo, Van Noord.' Se libje alle trije net mear, mar op 'e foto stiet de middelste.

Doe waard ik wekker, in nije dei!

"Dit is de dei, dy't de Heare makke hat;
om Him wolle wy jubelje en bliid wêze".
Psalm 118 : 24

Geandewei Kerkblad voor de Protestantse Kerk in Fryslân

Hoofdredacteur:

Arjen Bakker
Romptastrjitte 15
9036 PK Menaam
T. (0518) 750 276
E. redactie@geandewei.nl

Advertenties en familieberichten

Media advies Theo Wijbenga
T. (06) 51426179
(bereikbaar van 8:30 - 13:00 u.)
E. advies@theowijbenga.nl
W. theowijbenga.nl

Kopij algemeen deel:

uiterlijk 15 dagen voor verschijnen
naar redactie@geandewei.nl

Vormgeving, druk, post- en digitale abonnementen:

Dekker Creatieve Media en Druk,
E: administratie@geandewei.nl

*Niet voor opgave en opzeggen
abonnementen, u vindt de contact-
persoon hiervoor bij de berichten
van uw eigen gemeente*

www.geandewei.nl

De navolging of de imitatie van Christus '...en net als Jezus worden...'

Enkele maanden geleden verscheen een nieuwe vertaling van de *Imitatio Christi* van Thomas a Kempis, en wel van de hand van Frank De Roo, die er een uitvoerige inleiding aan laat voorafgaan. Het is de zoveelste vertaling van de bestseller in het Nederlands. Om precies te zijn: de 26ste..

door dr. Jan Dirk Wassenaar

Van 1843 tot 2018 verschenen er 25 - bloemlezingen en bewerkingen niet meegerekend. De Roo somt die andere allemaal op. Ondertussen is zijn vertaling de eerste onder de titel *De imitatie van Christus*, alle andere heten *De navolging van Christus* of *Navolging van Christus*. Ik kom daar nog op terug.

600 jaar geleden

In november was het 600 jaar geleden dat Thomas het boek voltooide, laat De Roo in het 'Voorwoord' weten. Rond 17 november 1424 bracht hij een bezoek aan het klooster van Windesheim. Hij voorzag toen ook de dood van de prior ervan, in een droom. Maar waarom vertelt hij dat en wat was het doel van zijn bezoek? Welnu, kenners vermoeden dat hij toen ook de laatste delen van de *Imitatio Christi* heeft ingeleverd. Want in 1425 konden de vier boeken in Windesheim rechtstreeks van het manuscript gekopieerd worden - zo blijkt uit de colofon van een van de codices. Daar komt nog bij dat Thomas in 1425 aan een nieuw groot project begon: zijn kopie van de bijbel. De Roo: 'Alles wijst er dus op dat in 1425 de *Imitatio Christi* volledig voltooid was - nadat hij hier bijna twintig jaar aan had gewerkt!' Het is een van de vele wetenswaardigheden die in het boek van De Roo te vinden zijn. De auteur geeft ook enkele nieuwe feiten die hij ontdekt heeft door. Onder meer over Thomas' signatuur, zijn sterfdatum en de ligging van zijn graf. Bijzonder bij de vertaling van de *Imitatio Christi* is de bronvermelding van talloze verborgen citaten.

Navolging of imitatie

Ik zou terugkomen op de vertaling *De imitatie van Christus*, waarin De Roo een eenzame positie inneemt. Hij legt uit dat beide woorden ook in het Latijn bestaan, namelijk 'imitatio'

en 'sequela'. De eenvoudigste vertaling van het eerste woord is 'imitatie'. Dit is ook in andere talen gebruikelijk, bijvoorbeeld in het Engels, het Frans, het Italiaans en het Spaans. Het tweede woord betekent 'navolging'. Al in de Middeleeuwen werd de discussie daarover gevoerd. Zo waren de franciscanen voorstanders van 'sequela', de Moderne Devotie propageerde 'imitatio'.

De Roo betoogt: 'Het onderscheid is zeker subtiel: een kwestie van aanvoelen. 'Imiteren' voelt sterker aan. Wie 'navolgt', doet dat op een afstand, en behoudt iets meer van zijn eigen vrijheid en identiteit; zoals de apostel Petrus, die Jezus op een afstand volgde. Wie 'imiteert', wil zo dicht mogelijk bij het origineel blijven, en daarin zijn identiteit verliezen; zoals de apostel Thomas, die zei: 'Laten wij ook gaan, om samen met Hem te sterven.' 'Imitatie' is radicaal en bevreedend. Ook daarom is het een goede vertaling: om de radicale eis van dit vreemde geloof te bewaren...'

... en net als Jezus worden...

Bij deze kwestie moest ik denken aan de zinsnede '... en net als Jezus worden die 't ons heeft

voorgedaan' in Lied 538:2. Op theologische gronden heb ik dat couplet nog nooit laten zingen. De indruk wordt dan gewekt dat Jezus' handelen alleen voorbeeldig is. Dan komt het unieke daarvan in het gedrang.

Jezus' handelen is voorbeeldig. In 1 Petrus 2 lezen we de roeping van christenen. Dan stelt de auteur: '(...) ook Christus heeft geleden, omwille van u, en heeft u daarmee een voorbeeld gegeven. Treed dus in de voetsporen van Hem die geen enkele zonde beging en nooit bedrieglijke taal sprak. Hij werd gehoond en hoorde zelf niet, Hij leed en dreigde niet, Hij liet het oordeel over aan Hem die rechtvaardig oordeelt.' Hiermee wordt het voorbeeldige van Jezus' handelen verwoord. Maar het Schriftgedeelte - een hymne - gaat verder met een passage waarin het unieke van Jezus' handelen wordt benadrukt: 'Hij heeft onze zonden gedragen met zijn lichaam aan het kruishout, opdat wij, dood voor de zonde, rechtvaardig zouden leven. Door zijn striemen bent u genezen. Eens dwaalde u als schapen, nu bent u naar uw herder teruggekeerd, naar Hem die uw ziel behoedt.'

'Het is een kwestie van aanvoelen', maar ik houd het toch maar bij 'navolging'. Het interessante is dat Thomas het sterkere 'imiteren' ook spaarzaam gebruikt, aldus De Roo; veel vaker bezigt hij 'navolgen'. Wel is het zo dat hij 'imitatie' uitgerekend bij het begin en bij de afsluiting van zijn boek gebruikt. Dat heet een 'inclusio'. Mede om deze reden is het volgens De Roo beter om 'imitatio' ook met 'imitatie' te vertalen. U begrijpt: ik ben nog niet overtuigd.

Thomas Kempis, *De imitatie van Christus*, vertaald en ingeleid door Frank De Roo; KokBoekencentrum Utrecht, 2024; ISBN 9789043541312; 39,99 euro

dr. Jan Dirk Wassenaar is predikant in Hellendoorn en een vaste medewerker van Geandewei

Diversen

Ontmoetingsmiddag van 'Als kanker je raakt' op 26 maart

Op woensdag 26 maart is er van 14.30 tot 16.00 uur (inloop vanaf 14.15 u) een ontmoetingsmiddag van 'Als kanker je raakt' in De Fontein in Leeuwarden. De bijeenkomst is voor mensen die geraakt zijn door kanker en hun naasten. Na een inleiding door oncologieverpleegkundige Petra de Vries over angst gaan de aanwezigen in twee groepen uiteen (groep 1 voor mensen met kanker en groep 2 voor naasten) om in een ontspannen sfeer ervaringen te delen. Een vrijwillige bijdrage voor de kosten is welkom. Opgeven voor 24 maart via de app bij Helena Telgenhof: (06) 3631 1731 met vermelding groep 1 of 2.

NPV-avond over palliatieve terminale zorg op 27 maart

De NPV Dantumadiel & Tytsjerksteradiel houdt op 27 maart een avond over palliatieve terminale zorg: zorg in de laatste levensfase. Joke Overeem-Prins, oud-directeur van hospices en vrijwillig docent van de NPV, komt met de bezoekers nadenken over vragen, dilemma's en keuzes die bij dit soort zorg op je pad komen, of het nu voor jezelf is of voor een dierbare. Aan de hand van voorbeelden uit de praktijk geeft ze ook aandacht aan stoppen met eten en drinken en aan palliatieve sedatie. Er is ruim gelegenheid om vragen te stellen. De avond begint om 19.45 in de N.G. Kerk in Wâlterswâld, Tsjerkeloane 12.

5 april: Marriage Encounter over 'Verstand en gevoel'

Op zaterdag 5 april wordt in De Fontein in Leeuwarden de regiomiddag gehouden van Marriage Encounter Regio Noord. Het thema 'Verstand en gevoel - hoofd en hart' wordt ingeleid door Susan en Rolf Eikenhout uit Zuidhorn. Het wordt een interactieve middag waar wordt gekeken naar de verschillen tussen Verstand en Gevoel en hoe je daarin toch samen kunt zijn. De middag begint om 13.30 uur in de kerk aan Goudenregenstraat 77, een vrijwillige bijdrage in de kosten wordt op prijs gesteld. Opgave bij Pytsje en Willem Dijkstra (058) 2667750 of (06) 19512922 of vormingentoerusting@defontein058.nl.

Underweis nei it beloofde lân (2)

Mozes en manna

Yn it koar fan de Martinitsjerke yn Boalsert steane in oantal bisûndere koarbanken. It sil yn 1490 of sa west hawwe dat de banken makke binne. Op twa banken steane ôfbyldingen yn it hout útsnien, basearre op de reis fan it folk Israël nei it beloofde lân. It binne ôfbyldingen fan de trochtocht troch de Reidsee, fan it himelske manna en fan de bespieders. It giet dus om trije kear in wichtig barren yn it lange ferhaal fan dizze pylgrimsreis. Hjoed giet it om de trochtocht troch it himelske manna. *troch Tonko Ufkes, oersetting Cor Hofstra*

Direkt njonken de koarbanke, wêrt de tocht troch de Reidsee en de beide bespieders ôfbylde binne, stiet de banke mei it tafreel fan it himelske manna. By ien sydkante fan de banke lâns sjogge wy it manna út de himel reinen, of better as in heilbui: út de wolken falle aardich grutte platte skiven nei ûnderen. In man as fiif fange de skiifkes manna op en Mozes is dúdlik werom te kennen oan de hoarntsjes op syn holle. Hy stiet tusken twa minsken yn en wiist mei syn stêf nei boppe.

It liket der op, dat it byld fan de mannarein op de koarbanke oernommen is fan in plaatsje út de Biblia Pauperum en wa wit hat de houtsnijer út Boalsert sa'n byld as foarbyld brûkt. Yn dizze earnebibel heart de mannarein by it trijelûk om it Peaskemiel hinne en dit wiist wer nei it fieren fan it Hillich miel yn de katolike tsjerke: mei hostys en wyn.

Himelsk brea

Nei de tocht troch de Reidsee komt de reis fan it folk Israël nei it beloofde lân goed op gong, en by in pylgrimsreis, in reis troch it libben, hearre ek no en dan swierichheden. En sa krije de minsken toarst, toarst nei wetter, en se krije honger, honger nei brea – it kin samar in foarteken wêze fan 'e toarst en honger nei libben wetter en nei gerjochtichheid.

De ôfbylding op 'e koarbanke slút krekt oan by de skitterende stoarje dy 't begjint by Exodus 16:4: *'De Heare sei tsjin Mozes: Ik sil foar jimme brea út 'e himel reine litte.'* Dernei komt it samar út de loft, út de himel fallen; fûgels om te iten en it fine manna om sels bôle fan te bakken.

foto: Jan Bos

Dat makket it ferhaal just sa moai, dat de minsken sels it fine manna samlje moatte en der sels bôle fan bakke. Eltse dei mar wer – eltse dei is der manna foar it deistich brea. Mear hat in pylgrim net nedich en mear hoecht ek net meinommen te wurden, want sa is it gebed noch altiten: *'jow ús hjoed ús deistich brea'*.

It falt op: eltse dei de mannarein en de klam yn it gebed op de wurden: 'hjoed' en 'deistich'. Want altiten, eltse dei wer oan soarget de Hear foar syn folk. Op dy soarch mei it folk, ja, der meie alle minsken op betrouwe. Ek op 'e rêstdei, de sânde dei, is der genôch te iten, want op 'e sechste dei falt der in dûbele mannarein en kin derom kin de rêstdei fiere wurde. Ien dei yn 'e wike foar geastlik iten.

Manna

Op de koarbanke yn Boalsert reint it manna as de hosty fan it 'Hillich miel' fan de himel nei de ierde. De fertelling yn Exodus 16:31 seit oer it manna: "It wie wyt as koriandersied en it smakke nei hunichkoeken". Yndied smakke it nei hunich en sa ferwiist it nei it beloofde lân dat oerrint fan molke en hunich.

Yn it lêste fers fan haadstik 16 út Exodus wurdt de fertelling om it manna hinne ôfsluten en tagelyk wurdt der foarút wiist nei de ein fan de pylgrimsreis en nei de oankomst yn it beloofde lân: "De Israeliten hawwe fjirtich jier lang manna iten, oant hja yn bewenne lân kamen; hja hawwe manna iten oant se kamen oan 'e grins fan it lân Kanaän."

Interkerkelijk Mannenkoor Drachten: Bevrijdingsconcert

Het Interkerkelijk Mannenkoor geeft op maandagavond 14 april vanaf 19.30 u. een groot bevrijdingsconcert in de Zuiderkerk in Drachten. Het is op deze dag precies tachtig jaar geleden dat Drachten werd bevrijd van de Duitse bezetters. Het koor - ongeveer 75 leden - onder leiding van Freddy Veldkamp krijgt muzikale ondersteuning van bariton Arjen Veenhuizen, organist Harm Hoeve en pianist Wilco Veldkamp. Ladyspeaker is Janke van der Meulen - de Graaf. De toegangsprijs is 15 euro, kaarten zijn verkrijgbaar bij de leden, op de site imddrachten.nl en indien nog voorradig aan de zaal.

Koffieochtend in Burdaard over Jozef en de Geest

Op vrijdag 28 maart is er weer een koffieochtend voor vrouwen in het MFC in Burdaard. Spreekster is Afke van der Mark, haar lezing heet 'Jozefs leven in het licht van de Geest'. Ze gaat met de bezoekers op zoek naar de vrucht van de Geest in dit levensverhaal, een bemoediging voor hoe Gods willen en werken uitwerkt in onze levens. De ochtend duurt van 9.30 tot 11.30 u., de zaal is open vanaf 9 uur. De evangelische winkel van Dokkum is aanwezig met een stand. De toegangsprijs is 6 euro inclusief koffie/thee en cake. Er is daarnaast een collecte voor de onkosten.

Connect Jongerenavond over 'Volg jij mij?' met ds. Van Olst

Op vrijdagavond 4 april is er weer een Connect-jongerenavond (16+) in CGK Damwâld, Haadwei 127. Ds. A. Th. van Olst gaat met de bezoekers in gesprek over het thema 'Volg jij mij?' De organisatie schrijft daar het volgende over: Volg jij Jezus al? Als je de Evangelieën leest, ontdek je dat het 'volgen van Jezus' een belangrijk punt is. Over Jezus horen, Zijn boodschap interessant vinden is niet het doel. Het doel van het Evangelie is dat je jouw vertrouwen op Christus stelt en Hem volgt. Hierover hoopt ds. A.Th. van Olst ons meer te vertellen deze avond. Inloop vanaf 19.30 uur, aanvang 19.45 u.

Gebarendominee Tolkentekort

Vier keer per jaar organiseert het Interkerkelijk Dovenpastoraat een Jongerendienst in Nederlandse Gebarentaal. Onlangs was ik zelf weer aan de beurt. In zo'n dienst laat ik mijn stem weg en doe alles in Nederlandse Gebarentaal. Waarom? Omdat veel dove jongeren die taal als moedertaal hebben.

door Martin Visser

Een dienst leiden kan ook met stem en 'ondersteunende gebaren'. Die gebaren ondersteunen dan het gesproken Nederlands. Vooral oude(re) doven zijn daarmee vertrouwd. Waarom? Omdat zij vroeger op de dovenscholen geen gebaren mochten gebruiken. Zij moesten het gewone Nederlands leren door middel van spraakafzien. Een pittige klus!

Maar gelukkig zijn dove jongeren opgegroeid met gebarentaal. Die taal heeft een eigen grammatica en allerlei technieken die het mogelijk maken om heel visueel te communiceren. Voor deze jongeren is het gewone Nederlands dus een tweede taal. Daarom merk ik hoe mooi ze het vinden om een dienst in echte Nederlandse Gebarentaal mee te maken.

Twee tolken

In zo'n jongerendienst is uiteraard iedereen welkom. Dus er zijn ook altijd horende mensen aanwezig. Voor hen is er een stemtolk. Dat is een tolk gebarentaal die alles wat ik communiceer vertaalt naar het Nederlands. Verder is er ook een schrijftolk aanwezig. De schrijftolk typt letterlijk alles in wat de stemtolk zegt. Mensen lezen dat direct op een tablet. Een schrijftolk is vooral bedoeld voor mensen die doof of slechthorend zijn en niet gebarentaalvaardig.

Een voorganger in gebarentaal, een stemtolk en een schrijftolk zijn samen dus de ideale combi in een Jongerendienst. Maar ... dan moet er niet iemand ziek worden. En juist dat gebeurde de laatste keer: enkele dagen eerder meldde de stemtolk zich ziek. Nu ken ik veel tolken, dus ik heb ongeveer 25 tolken bericht gestuurd: 'Kan je zondag tolken?' Helaas, niemand kon... Andere dove en slechthorende mensen hebben ook gezocht in hun netwerk. En op Facebook is een speciale groep 'Last-minute-tolk'. Ook Tolkcontact, dé landelijke organisatie voor het aanvragen van tolken, zocht mee. Maar tevergeefs....

Wat nu? Ik kon de dienst gewoon doen in gebarentaal. Maar dan sloot ik de aanwezige horende mensen buiten. En zonder een stemtolk of mijn stem kon de schrijftolk niets doen. Dus dan sloten we vooral de slechthorenden buiten... Hier liepen we keihard aan tegen het probleem van het 'tolkentekort': er zijn gewoon veel te weinig tolken gebarentaal. En dat probleem is op zondag extra groot. Op allerlei manieren wordt er nagedacht over oplossingen. Maar voorlopig is er geen oplossing...

Begrijpt u wat dit betekent voor dove mensen? Je zult maar doof zijn en iedere zondag graag naar je eigen kerk willen... Heel vaak lukt dat niet. Het gevolg is dat ze de boodschap van God niet in hun eigen taal kunnen ontvangen...

Hoe hebben we dat 'opgelost' in de Jongerendienst? Na overleg met de schrijftolk heb ik er uiteindelijk voor gekozen om te communiceren in het Nederlands met ondersteunende gebaren. Want de hele dienst afzeggen was ook geen oplossing. Aan het begin van de dienst heb ik even de tijd genomen om uit te leggen waarom we het op deze manier deden. De jongeren begrepen het gelukkig, maar vonden het wel jammer. En mij ging het ook echt aan m'n hart dat ik met hen niet in hun moedertaal, maar in hun tweede taal moest communiceren.

Gaat dat jou of u ook aan je hart? Overweeg dan eens of de opleiding tolk gebarentaal iets voor je is. Ook in de kerk moet iedereen toch altijd volwaardig kunnen participeren? Ik las dat in september 2024 maar ongeveer twintig studenten zijn begonnen aan de opleiding tot tolk gebarentaal in Utrecht. Dat is echt veel te weinig! Kijk daarom op www.hu.nl voor informatie over de open dagen van de opleiding op o.a. 5 april 2025.

ds. Martin Visser is gebarendominee voor het Interkerkelijk Dovenpastoraat

Een schrijftolk typt op een speciaal toetsenbord - een Velotype of het Veybord van de foto - razendsnel in wat een spreker zegt, zodat dove of slechthorende mensen het verhaal kunnen volgen.

Diversen

NHL Stendenkoor met twee Passies van Bach op 8 en 9 april

Het NHL Stendenkoor voert op dinsdag 8 en woensdag 9 april zowel de *Matthäus Passion* als de *Johannes Passion* van Johann Sebastian Bach uit in de Grote of Jacobijnerkerk te Leeuwarden. De begeleiding komt van het Promenade Orkest Amsterdam. Een passe-partout kost 50 euro, een kaart voor één concert 37,50. Voor studenten kost een toegangkaart 12,50 euro.

Hortus Vocalis met Fryske Passy in Franeker en Heerenveen

Op 12 en 13 april voert kamerkoor Hortus Vocalis met orkest en solisten de Friestalige passie *In frjemdling yn Jeruzalem* van componist Gerben van der Veen en librettist Eppie Dam uit in Franeker en in Heerenveen. Dit jaar wordt het stuk voor het eerst licht-scenisch uitgevoerd, waardoor het verhaal van de passie nog intenser tot zijn recht komt. De uitvoering op 12 april in de Martinikerk in Franeker begint om 20.00, die op 13 april in de RK Kerk in Heerenveen om 15.00 u. Kaarten via collegiumvocalefryslan.nl/winkel/

Vocalis zingt The Crucifixion in Leeuwarden en op Ameland

Het Amelander vocaal ensemble "Vocalis" o.l.v. dirigent Gijsbert de Jong voert in de week voor Pasen twee keer het muziekstuk *The Crucifixion* van de componist John Stainer uit. Het stuk is in 1887 gecomponeerd en is een meditatie over het lijden van Jezus Christus. Op zondag 13 april om 15.00 u. staat het ensemble in de Doopsgezinde Kerk in Leeuwarden met solisten Jeroen Helder (tenor) en Arjen Veenhuizen (bas) en organist Auke de Boer. Op dinsdag 15 april is vanaf 20.30 u. de uitvoering in de Magnuskerk in Hollum op Ameland, eveneens met Jeroen Helder en met Ben Brunt (bas) en Eeuwe Zijlstra (orgel). Toegang is vrij, collecte na afloop.

Benefietconcert voor Ghana met Gewoan Oars en Whats Next

Een groep enthousiaste jongeren uit de regio Moarre-Ljussens gaat komende zomer met World Servants naar Ghana om daar klaslokalen te bouwen. Om hierop de aandacht te vestigen en om geld in te zamelen hebben ze popgroep Gewoan Oars uit Wierum en pop/rockband Whats Next uit Oudebildtzijl uitgenodigd om de actie muzikaal te ondersteunen. Zij verzorgen geheel belangeloos een concert op vrijdag 4 april (20.00 uur) in de Gereformeerde kerk in Ljussens, waarbij ze apart maar ook samen optreden. De toegang is gratis maar er is uiteraard een collecte ten bate van World Servants.

*'Hoe goed is het, hoe heerlijk
als broeders en zusters bijeen te wonen!'
(Psalm 133:1, NBV21)*

Alleen samen zijn we Kerk, maar hoe?

Dit was het thema van de brede vergadering van onze classis op donderdag 23 januari in Joure: geloven doe je samen. Al eeuwen is de kerk daarom verdeeld in gemeentes waar mensen samen kunnen komen en naar elkaar omzien. Doorgaans zijn die gemeentes in oppervlakte zo groot, dat je elkaar nog net te voet bereiken kunt. Eeuwenlang was dat van groot praktisch belang. Zo kent de kaart van onze classis meer dan 200 gemeentes. Dat werkt goed, maar blijft dat ook zo in onze tijd? De kerk is een stuk kleiner geworden, en afstanden ook. Zouden we het heerlijk bijeen wonen van al die broeders en zusters niet anders kunnen regelen? Om dit te verkennen loop ik de verschillende vragen van deze avond één voor één met u langs en vertel wat de rode draad is in de reacties.

Waar draait het om in uw gemeente?

Geloof en gemeenschap: daar draait het om in de gemeente van de Heer. Bij deze vraag werden vooral deze twee opties aangekruist, en dan vaak met de opmerking erbij dat het ene niet los te zien is van het andere: geloven doe je samen, dat kan niet anders! Het geloof is te groot voor mijn koppie alleen en het wil handen en voeten krijgen in de omgang met elkaar. Daarom vormen we een gemeente en willen we elkaar niet missen!

Hoe staat het met de bestuurskracht van uw kerkenraad?

Deze tweede vraag bevindt zich nog steeds op geestelijk vlak. Geloven komt niet zomaar op uit onszelf, het vraagt om geestelijk leiderschap. Daar staat de kerkenraad voor. En gelukkig: de meeste gemeentes hebben nog een volledige of bijna volledige kerkenraad! En dat gaat goed! Maar: in heel veel gemeentes verwacht men dat dat niet lang meer duurt. Opvolgers zijn vaak niet meer te vinden. Veel kerkenraden zijn de afgelopen jaren al flink gekrompen, en verder krimpen gaat niet meer. Daar kun je somber over zijn, maar je kunt ook zeggen: meer dan tweehonderd zelfstandige gemeentes met elk hun eigen kerkenraad, dat is ook wel een beetje veel.

Op welke punten zou u willen samenwerken met andere gemeentes?

Na alle zorgen die zijn uitgesproken bij de vorige vraag, zou je verwachten dat er een breed gedeeld verlangen zou zijn om op bestuurlijk vlak met elkaar samen te werken. Als je kerkenraden samenvoegt, dan heb je weer ambtsdragers genoeg om leiding te geven aan het vieren, leren en dienen in onze gemeentes.

Maar dat ligt toch anders. Vooral in de toelichting op de antwoorden verlangen de meesten naar meer projectmatige samenwerking. En dat is nog te begrijpen ook: de gemeente is een gemeenschap en gemeenschappen hebben tijd nodig om naar elkaar toe te groeien. Je kunt in een paar maanden mooie afspraken maken op papier, maar het groeien van herkenning en vertrouwen vraagt meer tijd. 'Als we die tijd nog hebben', denk ik dan. Maar misschien ben ik te ongeduldig...

Een gemakkelijker stap die vaak genoemd werd, was: richt een gezamenlijk kerkelijk bureau op. Daar kun je niet alleen de ledenadministratie aan toevertrouwen, maar ook bijvoorbeeld het beheer van de website, de boekhouding, de preekvoorziening of het uitvoerend deel van het scribaat. Zo krijg je als kerkenraad de handen vrij voor het leiding geven zelf. En ondertussen bouw je zo een infrastructuur waardoor toekomstige samenwerking veel gemakkelijker gaat.

Hoe ziet u de rol van gemeentes met een sterke kerkenraad?

Hier lopen de meningen echt uiteen. De ene helft zet in op groei en bloei van die gemeentes zelf, de andere helft ziet ze als steun en toeverlaat voor kleine gemeentes. Dat kan samengaan, maar zie ik ook een dilemma: misschien heeft zo'n gemeente een eigen weg gevonden het evangelie actueel en aansprekend te verstaan. Die wil je dan ook de kans geven om die weg verder te verkennen. Er zou zo een palet van gemeentes met elk een eigen, aansprekend geluid kunnen ontstaan. Samenwerking kan dat eigene weer vlak maken, als je niet oppast.

Hoe ziet u de rol van gemeentes met een kleine, kwetsbare kerkenraad?

Het viel me op dat de optie om op te gaan in een grotere (of meer vitale) buurgemeente toch een flink aantal keren werd aangekruist. Dat had ik niet verwacht. Maar de meesten kiezen toch voor één of andere manier om min of meer zelfstandig te blijven, het liefst met meerdere kleine gemeentes in één groot verband. Dat laatste is een interessant idee om verder uit te werken: hoe zou zo'n groter verband eruit kunnen zien?

Wat verliezen we wanneer we meer gaan samenwerken?

Zelf had ik verwacht dat de meesten het verlies vooral zouden zien in de mogelijkheden samen te werken met lokale partners als school, muziekvereniging en dorpsbelang. Maar dat blijkt heel anders te zijn: het zijn vooral de bekende, vertrouwde gezichten die men vreest te zullen gaan missen. Het is hier dus weer waar we ook mee begonnen: ons ge-

loof kan niet zonder gemeenschap en onze gemeenschap niet zonder geloof.

Wat winnen we wanneer we meer gaan samenwerken?

Hier komt de verrassing: wat we volgens een nog veel grotere meerderheid gaan winnen bij samenwerking is: nieuwe mensen met nieuwe ideeën en tradities! Dit doet vermoeden dat een samenwerkingsproces een lastige tussenfase kan zijn op weg naar een mooi nieuw begin. Het komt er dan op aan om zorgvuldig om te gaan met de bestaande gemeenschap, die te beschermen en intact te laten, en van daaruit te genieten van het nieuwe en verrassende van de ontmoeting met elkaar. De kerkenraden zouden daarin voor kunnen gaan, bijvoorbeeld door een weekend met elkaar op stap te gaan. Maar dat laatste komt nu pas al schrijvend bij me boven.

Hoe ziet u bij dit alles de rol van de classis?

Dit was een belangrijke vraag voor het Breed moderamen van de classis: hoe wilt u dat we als classis samenwerking stimuleren? En het antwoord is duidelijk: vooral door informatie te geven. Een aantal kiest ook voor een meer sturende rol, omdat gemeentes anders naar elkaar blijven kijken wie er begint. Wel stelt de meerderheid helder en klaar: druk en drang werkt remmend. Dat is een belangrijk signaal: de gemeentes zijn eerst zelf aan zet!

Wat wilt u verder nog met ons delen?

Tot slot werd ons als classis op het hart gedrukt om ook in groei te denken, elkaar te verdragen, de gemeenschap te koesteren, in mogelijkheden te denken en hulp te bieden en werd erop gewezen dat ook grote gemeentes kwetsbaar kunnen zijn en dat krimp ook kansen biedt. En er waren mensen zo aardig om ons te bedanken voor het initiatief, waarbij ik graag ieder wil bedanken die op deze avond mee heeft gedaan!

Voor de agenda

- donderdagavond 8 mei in Trinitas, Heerenveen: inspiratieavond voor het jeugdwerk i.s.m. Roetz
- zondag 11 mei, 14.00 uur in Steggerda: verbintenis ds. Alco Meesters als voorzitter Classicaal College voor de Visitatie (CCV)
- donderdag 22 mei, 19.15 uur in Franeker: vesper met afscheid ds. Idske van der Pol als voorzitter CCV Fryslân (aansluitend classicale vergadering)

Met hartelijke groet,

ds. Riemer Praamsma, uw classispredikant
PS: Mededelingen voor het volgend nummer
(16 april) graag inleveren vóór 9 april.